

Sidensjö kyrka, markisolering av vapenhusets grund

Sidensjö socken, Örnsköldsviks kommun, Ångermanland.

Rapportnummer 2008:3
Kulturmiljöavdelningen, Bodil Mascher

Innehåll

INLEDNING	3
Objekt / dnr.	
Länsstyrelsens tillståndsärende	
Beställare	
Beställarens ombud	
Entreprenör	
Antikvarie	
Arbetsbeskrivning	
OBJEKTBESKRIVNING	3
Beskrivning / Historik	
Kulturhistorisk status	
ÅTGÄRDER OCH GENOMFÖRANDE	5
Förutsättningar / tillstånd före restaurering	
Genomförda åtgärder	7
KÄLLOR	11

Bilaga: Skiss ur Åtgärdsbeskrivning av Erik Byström TM-konsult AB, 2007-07-03.

INLEDNING

Objekt / dnr.

Sidensjö kyrka, Sidensjö socken, Örnsköldsviks kommun. Dnr. 2007 / 293

Länsstyrelsens tillståndsärende

2007-07-17 dnr. 433-10556-07

Beställare

Nätra - Sidensjö kyrkliga samfällighet

Beställarens ombud

Sten Westman.

Entreprenör

Erik Byström TM-konsult AB, Örnsköldsvik

Antikvarie

Bodil Mascher, Murberget Länsmuseum Västernorrland. Foton och
rapportsammanställning: Bodil Mascher

Arbetsbeskrivning

bygghandling daterad 2007-07-03 upprättad av Erik Byström TM-konsult AB,
Örnsköldsvik

OBJEKTBESKRIVNING

Beskrivning / Historik

Sidensjö medeltida kyrka är vitputsad med brant sadeltak täckt av kyrkspån. Stommen är i skalmur med tegel i fönster- och dörrömfattningar och kyrkan har en närmast romboid plan likt den gamla kyrkan i Vibyggerå. Gravkapellet ritat av Lars Åkerlund är från 1962. Kyrkans byggnadsår är osäkert men kyrkan byggdes troligen under 1300- talet med anledning av att Sidensjö omnämnes i ett brev av ärkebiskop Henrik 17 juli 1386. Den kyrka som först byggdes kan också ha varit en mindre kyrkobyggnad. Kristnaden anses ha spridit sig från kusten inåt landet. Sidensjö var från början annex till Nätra kyrka, som har en kustsocken med förbindelse inåt via Nätraån. Skorpedes kyrka, som ligger ännu längre in i landet blev sedan annex till Sidensjö.

Den första sakristian i norr tillkom troligen på 1400- talet och vapenhus i söder av sten med tegel i röstet och tunnvalvt innertak byggdes troligen senare. Den äldre sakristian var av sten och föregick den nuvarande i trä, troligen byggd 1742 av Erik Måberg och Jon Jonsson i Ödsbyn och rödmalad 1750. Årtalet 1787 på sakristians dörr avser förmodligen en reparation eller ny dörr (Telhammer). 1679 finns i

räkenskaperna uppgift om reparationer av den äldre sakristian och om inköp av kalk. En muryta som doldes av sakristian var ej kalkputsad.

I vapenhusets östra vägg finns en nisch, som troligen har använts för offergåvor. Inga större förändringar har skett förutom att nya fönsteröppningar har tagits upp och att fönstren 1765 gjorts större. Under 1400- talet byggdes två stjärnvalv. 1733 vitputsades kyrkan invändigt. Då övermalades sannolikt målningar på tak och valvbågar som tillkom efter reformationen vid slutet av 1500- talet eller vid 1600- talets början (Telhammer). Det utvidgade korfönstret fick en inramning av skuret trä utförd av Kristian Kramm 1757 och målades av Nils Winther i Anundsjö. Predellan fick ursprungligen en oljemålning med Nattvarden. En ny predikstol, korskrank, pyramider, läktare och troligen även nummertavlan utfördes 1727 av Måns Gran i Härnösand. 1750 byggdes båtmansläktaren till vänster i koret av byggmästaren Erik Måberg. Ännu en läktare byggdes av Johan Isaksson i väster ovanför den tidigare, som målades av Abraham Segerström i Härnösand. Då togs även ett fönster upp i västra gavelväggen.

Vid en invändig restaurering under slutet av 1800- talet tillkom nya bänkar och ny orgel. Korset med svepeduken sattes in i koret och en ny predellamålning tillkom (ersatt 1917 av Jesu i Getsemane av P. Sundberg och senast 1950 av måltiden i Emmaus av Torsten Nordberg). Den korsfäste Kristus, som från början var placerad i triumfbågen hänger nu på södra väggen.

Under en omfattande restaurering 1929 av Georg Pauli togs fragment av kalkmålningarna fram och konserverades (även skulpturerna i trä konserverades). Då fick vapenhus, sakristia och det utvidgade koret nya trägolv. Sakristian fick ny inredning. Ett vindfång mellan vapenhus och långhus uppkom troligtvis genom breddning av den ursprungliga sydportalen.

1978-80 gjordes en invändig och utvändigt restaurering efter förslag av C. Laurent Arkitektkontor AB. I långhuset och vapenhuset lades golven om och isolerades. I vapenhuset återanvändes de gamla golvplankerna. Ett byggmötesprotokoll 1980-03-20 uppger att vapenhusets golv skulle läggas om och ersättas med nya golvplank i mittgång (man märker idag en färgavvikelse i mitten). Dessutom skulle två granitsteg i stället för borttagna kalkstenssteg insättas. Väggarna i vapenhuset skulle putsas och kalkas och läcka i taket lagas. I långhuset isolerades golven med luftspalter under väggpanelen. Vid omläggningen av korgolvet återanvändes plankor från långhuset. Inga fynd gjordes vid upptagande av golven.

Kulturhistorisk status

Kyrkan åtnjuter skydd enligt Kulturminneslagen kap. 4.

ÅTGÄRDER OCH GENOMFÖRANDE

Förutsättningar / tillstånd före restaurering

Församlingen planerar en grund- och markisolering i och omkring vapenhuset pga av rörelser som troligen orsakar sprickor i vapenhusets murverk. På vapenhusets västra fasad har man observerat sprickor som blir vidare under den kalla årstiden, sannolikt pga av att den tjälfrusna marken lyfter vapenhuset och vidgar sprickan (Skadeanalys, 2007-07-03, TM-konsult AB). För att utföra isoleringen skulle man behöva gräva upp till 4 dm djup under golvet och utvändigt utmed murarna.

På plats ser man att golvet har fästs med spik uppifrån, som pluggats igen (ej spontat). Ca 1 kvm framför entrén har avvikande nyare bräder under mattan. Där har golvet tagits upp omigen eller också har man kompletterat med nyare bräder vid förra restaureringen.

2007 06 23. Golv vid vapenhusets entré.

2007 06 23 före upptagning av golvet utmed östra väggen.

Enligt äldre bygghandlingar i Läns museets arkiv blev vapenhusets golv 1978-80 (Slutrapport angående restaurering av Sidensjö kyrka, Sidensjö socken, Örnsköldsviks kommun, Ångermanland” Tommy Puktörne dnr. 283/78). Man återanvände de gamla golvplankerna. Rapporten bekräftar att golvet lades om bland annat i vapenhuset men att inga fynd gjordes (T. Puktörne). Ett byggmötesprotokoll visar att man skulle lägga mullbänkar av lös leca runt ytterväggarna i golvbjälklaget. På plats kunde man också se lecakulor genom golvspringorna. Golvet blev även omlagt 1928-29.

2007 06 23. Golv vid entrén till långhuset före demontering.

Genomförda åtgärder

När man hade tagit upp ett ca 1,5 meter brett fält av golvytan utmed vapenhusets insida av östra muren kunde man konstatera att hela grunden är fylld med lecakulor till ett djup av över en halvmeter. Eftersom 40 cm leca motsvarar 8 cm cellplast, som planerades läggas dit enligt programmet, avstod man från den tänkta isoleringen invändigt. Grunden var helt helt torr vid undersökning. Golvbräderna var uppmärkta och kunde återanvändas.

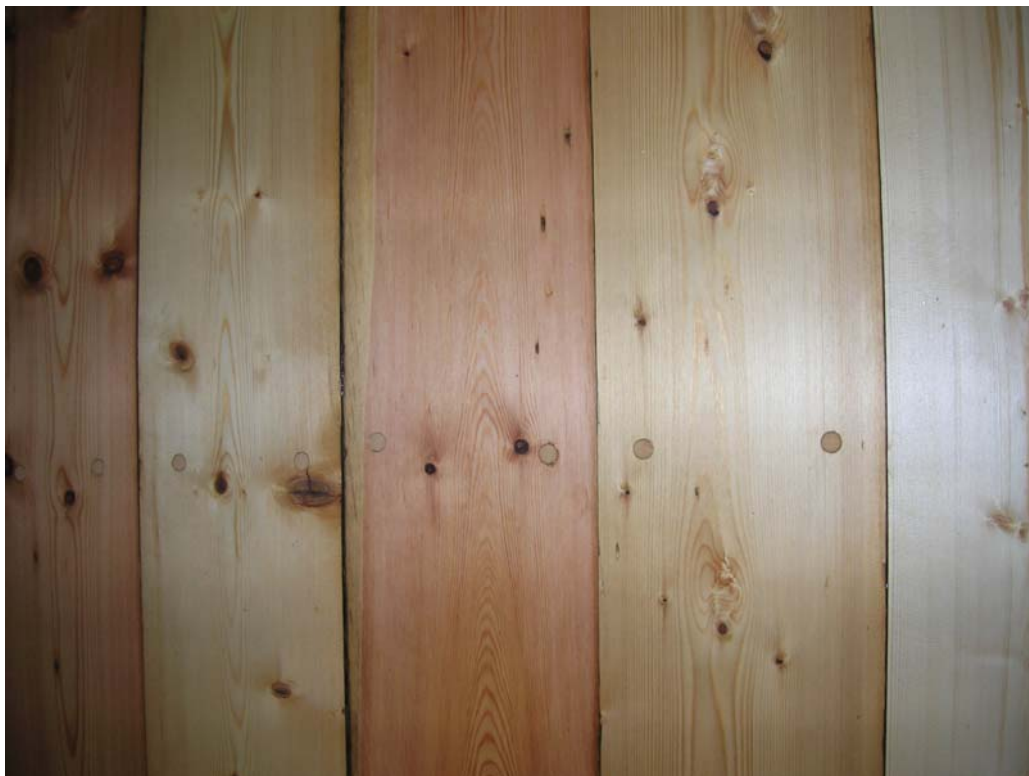
Befintlig isolering av leca utmed östra väggen. 2007-09-11.

Isolering utmed vägg mot långhuset. 2007-09-11.

Golvet lades tillbaka och pluggades (nedan) på samma sätt som tidigare.

Vapenhusets yttermur har isolerats enligt programmet. Man grävde upp marken exteriört runt vapenhusets sidor och fram till trappan på södra sidan (ingången hade isolerats tidigare i samband med åtgärder för rörelsehindre) med lutning från grundmuren med 35 – 50 cm. Därefter lade man ut 2 x 40 mm (dubbla) Floormate 200 SL-A, som på skissen (se Bilaga) 1,2 meter från vapenhusets fasader. Samma typ av isoleringsskivor lades 0,6 meter utanför den dubbla isoleringen men endast i ett lager. Ovanpå lades den lecafyllning som hade legat kvar i marken utmed muren efter tidigare isolering. Därefter lades singel synligt i markskiktet med en bredd av ca 40 cm, liksom man gjort runt kyrkan. Marken utanför singelbädden har besatts med gräs efter tillbakaläggande av jord.

Efter isolering av grundmur mot väster. 2007-10-12.

Efter isolering av grundmur mot öster. 2007-10-12.

KÄLLOR

Telhammer, Ingrid: Kyrkor och Kapell Nolaskogs, CW-förlaget Bjästa, 1985.

Länsmuseet Västernorrlands arkiv, Kyrkoärenden, handlingar ang. Sidensjö kyrka, F2:30 B-C: Slutrapport angående restaurering av Sidensjö kyrka, Sidensjö socken, Örnsköldsviks kommun, Ångermanland” Tommy Puktörne dnr. 283/78.
Byggmötesprotokoll 1980-03-20.